www.turkishstudies.net/turkishstudies

Turkish Studies

eISSN: 1308-2140

Research Article / Araştırma Makalesi

Henri Matisse' in "Dans" ve "Müzik" Resimlerindeki Müziksel Öğelerin İncelenmesi

Examination of Musical Items in Henri Matisse's Paintings of "Dance" and "Music"

Hüseyin Uysal*

Abstract: Art is a form of expression. In this expression process, different materials based on aesthetic concern can be used and these materials cause different branches of art to emerge. Although the materials are different from each other, each branch of art creates its own unique works of art for the same purpose. Art branches such as painting, music, dance, literature etc. From the first people to today's modern life, these branches of art show structural developments according to the characteristics of technology and the period. Especially in all branches of art where rapid progress has been made since the Renaissance, there have been great developments at the end of the 19th century and the beginning of the 20th century. One of these developments is that different branches of art are influenced by each other's form and content features and produce new and original works. The best example of these is the painting-music relationship. The French painter Henri Matisse, who has a special interest in the relationship between painting and music, sought musical structuring in his paintings. The purpose of this research shaped by case study, one of the qualitative research designs, is to examine the musical elements in Henri Matisse's paintings "Dance" and "Music". For this purpose, the literature has been examined in detail and it has been determined that there are five different musical elements in the related paintings, namely chord, legato, staccato, orchestration and counterpoint. In order to embody these elements, musical writing samples were presented by the researcher by taking expert opinions. It is thought that re-expressing the paintings with music will attract the attention of other researchers and contribute to the field of art.

Structured Abstract: Art is a form of expression based on aesthetic concern. Different materials can be used in this expression process. The diversity of materials used causes the formation of different branches of art. These branches of art include painting, music, sculpture, literature, architecture, etc. Every type of artistic endeavor is influenced by the era and needs and reveal their original works of art. Especially towards the end of the 19th century and the beginning of the 20th century, all branches of arts crossed the borders and started a new free structuring by being influenced by each other's form and content features. The best example of these is the painting-music relationship. French painter Henri Matisse is one of the artists who reveal his works with the relationship between painting and music. In this research, it is aimed to examine the musical elements in Henri Matisse's artistic stance and paintings "Dance" and "Music". For this purpose, specific results supported by the literature have been reached. It has been determined that Matisse, who is closely interested in music, uses musical elements such as chords, legato, staccato, orchestration and counterpoint in his "Dance" and "Music" paintings. In this direction, the items in the paintings were examined in detail. Relevant paintings were embodied musically by the researcher by taking expert opinions.

* Dr. Öğr. Üyesi, Kastamonu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü
Asst. Prof. Dr., Kastamonu University, Faculty of Education, Department of Fine Arts Education
ORCID 0000-0002-1802-2887
huysal@kastamonu.edu.tr

Cite as/ Atıf: Uysal, H. (2021). Henri Matisse' in "Dans" ve "Müzik" resimlerindeki müziksel öğelerin incelenmesi . *Turkish Studies*, 16(4), 1335-1350. <https://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.52000>

Received/Geliş: 05 July/Temmuz 2021

Accepted/Kabul: 25 August/Ağustos 2021

Checked by plagiarism software

Published/Yayın: 30 August/Ağustos 2021

CC BY-NC 4.0

Matisse, who is also closely interested in music, uses musical elements in his paintings as well as playing the violin actively in his youth. He argues that in music, the listener should feel the same way he feels when he encounters the work. Because in music, the rhythmic pattern of timbres, together with the sounds in the first measures, puts the person in a certain mood, and after that, depending on the interest of the listener in music, either he stays there or a new thinking activity process starts and artistic sharing with aesthetic pleasure comes into play. Matisse argues that this should be the case in painting as well. He created many of his paintings both by considering this situation and by using musical elements in it. The best examples of these paintings are "Dance" and "Music" paintings.

Henri Matisse's "Dance" and "Music" paintings were made in 1910 on the order of the famous Russian collector Sergei Shchukin. Matisse is a very expressive painter. The plain lines and bright colors in his paintings bear the traces of the schematic structuring that seems sincere and decorative in children's paintings. Courage to do this within the framework of plastic arts is his strongest side. This feature is also seen in Music and Dance paintings. Matisse points out to special aesthetic structures in which surprise expressions can be experienced in terms of content, rather than visuals created with purely formal concerns, by saying, "When looking at a painting, one should forget what it wants to show". In these works, the original structuring occurs with music. There are musical elements in these two paintings, which he created based on the effect of music on both synchronicity and psychology.

While using these musical elements, Matisse said, "I do not copy nature to the degree of slavery. I must interpret nature and present it to the spirit of painting." The famous word also shows that he is oriented towards different structures. It is aimed to draw attention to the musical structure of Matisse for the "Music" and "Dance" paintings, which are formed in the same color integrity. In these two paintings, Matisse used three different colors, just like the three different sounds in the triad chords in music. The lower sounds of the blue and green chord used in the paintings, and the red/orange forms the upper sounds of the chord. In line with this structuring, a chord was established by transforming the relevant colors into sounds by taking expert opinions as reference; The established chord is an E major chord. While choosing this chord, the effect of the blue in the background, the green in the lower and the red/orange in the upper part on psychology and the effect of the major chord on the note "mi", which is one of the twelve different tones in music, were effective in parallel with the effect in the paintings. It is possible to set up other chords instead of this chord. The important thing here is that the paintings consisting of three basic colors show parallelism with the triphonic chords and the orange color represents the third sound of the chord. Since the red/orange color representing the third sound is the highest sound, it represents the melody in music within a musical scale. Then, musical writing samples were presented by the researcher by taking expert opinions in order to concretize these elements.

In order to better embody the "Dance" and "Music" paintings in the phonetic context, sample notes were written in a 5/4 scale for both paintings by taking five different figures in the paintings as reference. While the colors in Matisse's paintings are embodied with notes, each color is not considered as a separate note. The red/orange color was evaluated as a set of notes forming the melody and the drawings were made.

As it is known, art is the free interpretation of the artist and the art sharer. Sometimes, even subjectively different points of view can be brought to the same objective reality. This is directly proportional to the fact that the essence of art cannot be expressed as clearly as in science. In particular, it may not be easy for the essence of the branches of art, whose formatting material is different, to be expressed again with the same color and sound in everyone. For example, the essence of the music that emerges through the shaping of sounds is not as clear as the essence of the painting that emerges from the shaping of colors and lines. From this point of view, in order to be able to interpret "Dance" and "Music" paintings subjectively in the musical context, examples of short compositions in eight measures, four voices, supported by expert opinions, were designed and presented in detail. It is thought that this research, which is shaped by case study from qualitative research designs, will contribute to the field.

Keywords: Art, painting, music, Matisse, artwork

Öz: Sanat bir ifade etme biçimidir. Bu ifade etme sürecinde estetik kaygı temelli farklı malzemeler kullanılabilmekte ve bu malzemeler de farklı sanat dallarının ortaya çıkmasına sebep olmaktadır. Her ne kadar malzemeleri birbirinden farklı olsa da her bir sanat dalı, aynı amaç doğrultusunda kendine özgü sanat eserleri ortaya koymaktadır. Sanat dallarına resim, müzik, dans, edebiyat vb. örnek olarak verilebilmektedir. İlk

insanlardan günümüz modern yaşamına kadar bu sanat dalları, teknolojinin ve dönemim özelliklerine göre yapısal gelişmeler göstermektedir. Özellikle Rönesans' tan itibaren hızlı ilerlemelerin olduğu tüm sanat dallarında, 19. yüzyıl sonu ile 20. yüzyıl başlarında büyük gelişmeler olmuştur. Bu gelişmelerden biri de farklı sanat dallarının birbirinin biçim ve içerik özelliklerinden etkilenecek yeni ve özgün eserler ortaya koymasidir. Bunlara en güzel örnek resim-müzik ilişkisidir. Resim-müzik ilişkisi konusuna özel bir ilgisi olan Fransız ressam Henri Matisse resimlerinde müziksel yapılanma arayışlarında bulunmuştur. Nitel araştırma desenlerinden durum çalışması ile şekillendirilen bu araştırmanın amacı Henri Matisse' in resimlerinden olan "Dans" ve "Müzik" resimlerindeki müziksel öğelerin incelenmesidir. Bu amaç doğrultusunda literatür detaylı bir şekilde incelenmiş ve ilgili resimlerde akor, legato, staccato, orkestrasyon ve kontrpuan olmak üzere beş farklı müziksel öğe olduğu tespit edilmiştir. Bu öğelerin somutlaştırılması için araştırmacı tarafından uzman görüşleri alınarak müziksel yazım örnekleri sunulmuştur. Resimlerin müzik ile yeniden ifade edilmesinin diğer araştırmacıların dikkatini çekeceği ve sanat alanına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Sanat, resim, müzik, Matisse, sanat eseri

Giriş

Sanat, estetik kaygı temelli bir ifade etme biçimidir. Bu ifade etme sürecinde ressamın renkleri, besteciler sesleri, yazarlar sözcükleri ya da dansçılar hareketleri kullanarak varlıklarını ortaya koymaktadır. Her ne kadar malzemesi birbirinden farklı olsa da aslında izlenen yol ve varılmak istenen hedef aynıdır; estetik bir ürün ortaya koymak. Bu ürünü ortaya koyarken sanatçı, bilgi, beceri ve anlayışları ile şekillendirdiği, subjektif sanatsal duruşunun en üst performansını güçlü bir şekilde sergilemektedir. Sanatçının içinde bulunduğu dönemin teknolojik, toplumsal, siyasal vb. gelişmeleri sanatçıyı derinden etkilemekte ve bu etki de sanat eserlerinde vücut bulmaktadır. Özellikle Orta Çağ' dan günümüz sanatına kadar yaşanan hızlı gelişmeler, yüzyılların sınırlarıyla ayrılacak kadar çeşitli sanatsal dönemlerin ve akımların yaşanmasına olanak sağlamıştır. Bu dönem ve akımlar Krausse' e (2005) göre Rönesans, Maniyerizm, Barok, Rokoko, Neo-Klasisizm, Romantizm, Realizm, Empresyonizm, Fovizm, Expresyonizm, Dadizm, Fütürizm, Kübizm, Sürrealizm, Soyut Resim, Pop Art, Hiperrealizm vd. şeklindedir. Burada belirtilenler genel anlamda ifade edilenlerdir. Özellikle günümüz sanatına doğru yaklaşıldıkça karşımıza çok sayıda farklı akım çıkabilmektedir. İlgili dönem ve akımların biçim ve içerik özelliklerini sanatçıların içinde bulunduğu süreç ve tinsel ihtiyaçları etkilemektedir. 19. yüzyıl sonu ve 20. yüzyıl başlarına doğru bu etkilenmelere, farklı sanat dallarının birbiri üzerindeki biçimsel ve duyuşsal etkileri de eklenmiş ve sanatta disiplinler arası etkileşimler ortaya çıkmıştır.

Sanatta disiplinler arası etkileşimlere resim-müzik, resim-edebiyat, müzik-edebiyat vb. ilişkiler örnek verilebilmektedir. Bu etkileşimler arasında, resim-müzik arası ilişki en çok üzerinde durulmuş ve en çok sanat eseri ortaya çıkmasına sebep olmuş etkileşimdir. Özellikle müziğin eşzamanlılığı ve armonisi ressamı çok etkilemiş, zaman geçtikçe müzikten etkilenecek resimlerini şekillendiren ressamın sayısı artmıştır. Bu resamlara Paul Gauguin, Vincent van Gogh, Henri Matisse, Gustav Klimt, Paul Klee, Wassily Kandinsky, Lyonel Feininger, Frank Kupka vd. örnek olarak verilebilmektedir (İpşiroğlu, 2017). Bu resamları bir kısmı iyi bir müzik eğitimi almış ve bir enstrüman çalarlarken bir kısmı da çok iyi bir müzik dinleyicisi ve müzik entelektüeli olarak var olmuşlardır. Nitel araştırma desenlerinden durum çalışması ile şekillendirilen bu araştırmanın amacı, resimlerinde müzikten etkilenen ilgili resamlardan biri olan Henri Matisse' in "Dans" ve "Müzik" resimlerindeki müziksel öğelerin incelenmesidir.

Henri Matisse

Görsel 1: Matisse, Otoportre, 54 x 65 cm Tuval Üzerine Yağlıboya ve Keman

31 Aralık 1869 yılında Fransa Le Cateau-Cambresis’ de dünyaya gelen Matisse yirminci yüzyılın en önemli sanatçılarından biridir. Matisse’ in ilginç bir resme başlama öyküsü bulunmaktadır. Ailesi, dönemin kabul görmüş mesleklerinden biri olan avukatlık için onu hukuk tahsili görsün diye Paris’ e göndermişlerdir. Öğrencilik yıllarında apandisit kaynaklı bir sağlık sorunu yaşadığında hastaneye yatmıştır. Hastane odasındaki yatak komşusunun resim yaptığını fark etmiş ve bu durum çok hoşuna gitmiştir. Etkilenme sonucu ben de resim yapabilirim diyerek resim sanatına ilk adımı atmıştır (Turani, 2005). Hukuk eğitiminden sonra Julian Akademisinde ve Güzel Sanatlar Okulunda Moreau’ dan eğitim almıştır. 1890’ lı yılların sonuna doğru yeni izlenimcilik anlamında olgunlaşmış divizyonizm ile ilgilenmiş ve sonrasında derinlemesine renk teorileri öğrenmek için çaba harcamıştır. Bu çabaları onun rengin ana karakter olduğu fovizm akımının öncüsü olmasında faydalı olmuştur (Cumming, 2008).

Matisse 1905 yılında Paris’ de sergi açan ve daha sonraları Fovlar yani vahşiler olarak anılan bir grup genç ressamın en önemli temsilcilerindendir (Gombrich, 2007). 1905 yılından önce yaklaşık 1898 yılından itibaren adımları atılan Fovizm yirminci yüzyılın ilk etkili avangart sanat akımıdır. Öncüsü olana Matisse ile birlikte bu akım içerisinde Maurice De Vlaminck, Andre Derain ve Raoul Dufy de bulunmaktadır (Ayaydın, 2016). Fovistlerin resimlerindeki genel özellikleri; renkleri tüpten çıktığı gibi net ve çiğ bir şekilde kullanmalarıdır. Nesnel gerçekliğe uygun renk karışımları ile renk uygulamalarından uzak durmuşlardır. Renk artık biçime destek olan yardımcı bir öğe değil, aksine başlı başına amaç olan ana öğe olarak karşımıza çıkmaktadır. Hem rengi hem de biçimi kendinden önceki klasik ustalar gibi kullanmıyor onlara özel anlamlar yükleyerek sanat pratiklerini gerçekleştirmektedirler (Krausse, 2005).

Görsel 2: Matisse, Madam Matisse, Yeşil Şerit, 32, 5 x 40, 5 cm Tuval Üzerine Yağlıboya 1905

Görsel 2' de yer alan Matisse' in günümüzde Kopenhag Devlet Güzel Sanatlar Müzesinde bulunan resmi, sergide ilk görüldüğünde insanlar üzerinde büyük bir etki yaratmıştır. 32,5 x 40,5 cm tuval üzerine yağlıboya tekniği ile yapılan bu resim dönem resimleri içerisinde küçük ebatlı sayılacak nitelikte olmasına rağmen, dünya sanat tarihi için büyük bir öneme sahiptir. Portrenin tam ortasında yer alan yeşil şerit bu resmi anlamlı kılan en önemli dokunuştur. Çünkü o yeşil şeritin nesnel gerçeklik için bir işlevi ya da resim için herhangi bir anlamı yoktur. O şerit sadece rengin etkisini görmek ve onu paylaşmak için Matisse tarafından uygulanmıştır. İşte bu çok büyük cesaret ve güçtür sanat için. Matisse resimlerini parlak renkler ile kurgular ve onları nesneden bağımsız kendi isteğine göre seçerdi. Tek amacı resmin müzikteki gibi kendi içerisindeki armonisini yakalamaktır (Krausse, 2005). Müzik ile de yakından ilgilenen Matisse gençliğinde aktif bir şekilde keman çalmanın yanı sıra, resimlerinde müziksel öğeleri de kullanmaktadır. Müzikte dinleyici eser ile karşılaştığında nasıl hissederse, resimde de aynı şekilde hissetmesi gerektiğini savunmaktadır. Çünkü müzikte daha ilk ölçülerdeki sesler ile birlikte tınların ritmik örüntüsü, insanı belli bir ruh haline sokar ve bundan sonrası dinleyicinin müziğe olan ilgisine bağlı olarak ya orada kalır ya da yeni bir düşünsen etkinlik süreci başlayarak, estetik haz ile sanatsal paylaşım devreye girer. Matisse bunun resimde de böyle olması gerektiğini savunmaktadır (İpşiroğlu, 2017). Birçok resmini hem bu durumu dikkate alarak hem de müziksel öğeleri içerisinde kullanarak oluşturmuştur. Bu resimlerine en güzel örnek "Dans" ve "Müzik" resimleridir.

Dans ve Müzik Resimleri

Henri Matisse' in "Dans" ve "Müzik" resimleri 1910 yılında ünlü Rus koleksiyoncu Sergei Shchukin' in siparişi üzerine yapılmıştır. Matisse ifade yönünden çok güçlü bir ressamdır. Resimlerindeki sade çizgiler ile parlak renkler, çocuk resimlerindeki samimi ve dekoratif gibi görünen şematik yapılanmanın izlerini taşımaktadır. Plastik sanatlar çerçevesinde buna cesaret etmiş olmak onun en güçlü yanıdır. Müzik ve Dans resimlerinde de bu özellik görülmektedir (Gombrich, 2007).

Görsel 3: Matisse, Dans, 260 x 391 cm Tuval Üzerine Yağlıboya, 1910

Bilindiği üzere dans, bireyin kendini vücut hareketleri ile estetik kaygı temelli ritmik bir ifade etme biçimidir. İlk insanlardan günümüze kadar hep insan yaşamında var olmuştur. Farklı dönem, toplum ve duygu durumlarına göre çeşitlenmiş olan dans, kendi içerisinde özel bir disiplini olan bir sanat dalıdır (Selışık Aksan, 2007). Görsel 3’ de yer alan Matisse’ in günümüzde St. Petersburg’ daki Ermitaj Müze’ sinde bulunan 260 x 391 cm tuval üzerine yağlıboya tekniği ile yapılan bu resim dönem resimleri içerisinde oldukça büyük boyutta bir resimdir. İnce konturlar ile desteklenmiş mavi, yeşil ve kırmızı/turuncu olmak üzere sadece üç renkten oluşan bu büyüleyici resimde beş çıplak kadın figürü bulunmaktadır. Hem kendilerinin hep de el ele tutuştukları diğer figürlerin hareketlerine son derece konsantre bir şekilde dans eden bu figürler, oluşturdukları halka ile sanki sonsuza dek dönecekmiş izlenimi vermektedirler. Matisse’ in kullandığı renkler ile figürlerin dansına eşlik eden müzik duyulur kılınmaktadır (Lynton, 2004).

Görsel 4: Matisse, Müzik, 260 x 389 cm Tuval Üzerine Yağlıboya, 1910

Müzik insanlığın mağara dönemlerinden günümüz çağdaş sanat pratiklerine kadar, insan yaşamında var olan, duyguların sesler ile ifade edilmesini sağlayan önemli bir sanat dalıdır. Müzik

insan ve enstrüman seslerinin belli sistematik temeller ile bir araya gelerek, estetik bir bütün oluşturmasıdır. Bu bütün oluşturulurken vurularak, sürtülerek ya da sallanarak kendi gövdelerinden ses çıkaran müzik aletleri olan idyofonlar, deri davul çeşitleri olan membranofonlar, üflemeli müzik aletleri olan aerofonlar ya da parmakla çekerek, yayla sürterek veya vurarak çalınan telli müzik aletleri kullanılmaktadır. Günümüz çağdaş müzik sanatında bu enstrüman örnekleri teknolojiye birlikte çok daha çeşitlenmiş ve bu çeşitlilik çok zengin müzik icra olanakları sağlamıştır (Lord & Snelson, 2018). Matisse' in müzikten etkilenecek resmettiği ve adını da "Müzik" koyduğu resmi Görsel 4' de yer almaktadır. 260 x 389 cm tuval üzerine yağlıboya tekniği ile yapılan ve günümüzde St. Petersburg' daki Ermitaj Müze' sinde bulunan resim, dönem resimleri içerisinde büyük boyutlu resimler içerisinde yer almaktadır. "Dans" resminin devamı niteliğinde olan resimde de ince konturlar ile desteklenmiş mavi, yeşil ve kırmızı/turuncu olmak üzere sadece üç renk kullanılmıştır. Bu resimde de beş çıplak figürü bulunmaktadır. "Dans" resminden farklı olarak bu resimde el ele tutuşmamış hatta birbirinden bağımsız gibi duran ancak fonetik bağlamda birbirlerine bağlı figürler dikkat çekmektedir. Çünkü bu figürler müzik yapmaktadırlar. Her ne kadar hareketsiz görünseler de yaptıkları müzikten dolayı hareketli algılanmaktadırlar. Figürler sanki belli belirsiz yeşil mekânda bir porte üzerinde olması gereken yerde duran notalar gibi durmaktadırlar. Bu duruştan da resme bakarken figürlerin yaptıkları müziği duyar gibi olmaktadır (Lynton, 2004).

Müzik ile yakından ilgilenen hatta keman çalan Henri Matisse' in hem "Dans" hem de "Müzik" resimlerinde yer alan ve zaman zaman kendisinin de ifade ettiği bazı müziksel öğeler bulunmaktadır. Fonetik değerleri plastik değerler ile yeniden anlamlandırma amaçlı kullanılan bu öğeler; akor, legato, staccato, orkestrasyon ve kontrpuandır (İpşiroğlu, 2017).

Müzik ve Dans Eserlerindeki Müziksel Öğeler

Akor

Görsel 5: Do, Re ve Mi Majör Dizileri

Müzikteki tampere sistemde yer alan 12 farklı sesten herhangi birinin üzerine üçlü aralıklar ile çıkılarak oluşturulan ses gruplarına akor denilmektedir. Çok sesli müziğin temelini oluşturan akorların var olabilmesi için en az 3 farklı sesin birleşmesi gerekmektedir (Egemen, 2003). Bu birleşecek sesleri doğru belirleyebilmek için dizileri iyi bilmek gerekmektedir. Dizi seslerin yüksekliklerine göre sıralanmasıdır. Diziler içerisinde yer alan ardışık seslerin araları tam ve yarım aralık olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Doğal durumda bulunan sesler için mi-fa ile si-do sesleri arası yarım aralık, diğerleri ise tam aralıktır. Diyez ve bemol ile farklı aralıklar yapılabilmektedir. Dizilimlerdeki tam aralık ve yarım aralık ilişkisi majör ve minör dizileri meydana getirmektedir. Majör dizi için temel ses üzerine 2 tam-1 yarım-3 tam-1 yarım aralık (T-T-Y-T-T-T-Y) çıkılması, minör dizi için ise 1 tam-1yarım-2 tam-1 yarım-2 tam aralık (T-Y-T-T-Y-T-T) çıkılması gerekmektedir (Cangal, 2016). Görsel 5' de örnek olması için "Do, Re ve Mi" sesleri üzerine kurulan majör diziler gösterilmiştir.

Görsel 6: Do, Re ve Mi Majör Üçlül Akor Örnekleri

Görsel 6’ da yer alan üç farklı dizinin her bir notasının altında dişi numarası verilmiştir. Bu numaralar ilgili tonun akorunu kurmaya yardımcı olmak için sunulmuştur. Kök ses üzerine üçlü çıkarak oluşturulan akorlar için 1., 3. ve 5. derecelerdeki sesleri kullanmak üçlül akor kurmak için yeterlidir. Görsel 5’ de majör dişi örneği verildiği için Görsel 6’ da da majör üçlül akor örnekleri sunulmuştur. Bu akorlara bazı kaynaklarda üçlül, üçlü ya da üç sesli akor da denilebilmektedir. Yedili, dokuzlu, on birli, on üçlü, sus akor, artık ve eksiltilmiş çok çeşitli akorları saymak mümkündür (Erhankızı, 2020). Ancak Matisse’ in “Müzik” ve “Dans” resimlerinde sadece üç sesli akor kullanıldığı için Görsel 6’ da sadece üç sesli majör akorlara yer verilmiştir.

Legato

Görsel 7: Legato Seslendirme İçin Bağ Örneği

Legato aslen İtalyanca bağlı uyumlu anlamına gelen bir sözcüktür. Müzikte de aynı anlamda kullanılan bir yorum tekniğidir. Legato için notaların altında ya da üzerinde bir bağ işareti bulunmakta ve bu bağ işareti içerisinde kalan tüm notalar birbirine bağlı bir şekilde seslendirilmektedir. Görsel 7’ de legato icra için bağ işareti örneği verilmiştir. Bu işaretin olduğu notalar ile akıcı, yuvarlak bir yapıda, yumuşak geçişler ile dramatik bir etki yaratılmaktadır. Legato çalımlarda kaç notanın bağlı olacağının genel geçer bir kuralı yoktur. Bestecinin içsel ifade gereksinimine göre şekillenebilmektedir (Sözer, 2021).

Staccato

Görsel 8: Staccato Seslendirme İçin Noktalama Örneği

İtalyanca müstakil ve tek anlamına gelen staccato sözcüğü, müzik literatüründe de paralel anlamda kullanılmaktadır. Üzerinde ya da altında staccato noktaları olan notalar birbirinden bağımsız kesik kesik etki verecek şekilde çalınmaktadır. Görsel 8' de staccato icra için işaretleme örnekleri sunulmuştur. Bu işaretlerin olduğu notalar aralarında sanki belli sistematik boşluklar varmış hissi vermektedir. Staccato çalimler duraksamalı, köşeli, keskin ve heyecanlı bir etki yaratmak için tercih edilmektedir (Say, 2009).

Orkestrasyon

Violin I	Flute	Trumpet in B $\flat$ 1
Violin II	Oboe	Trumpet in B $\flat$ 2
Viola	Clarinet in B $\flat$	Horn in F
Cello	Horn in F	Trombone
Contrabass	Bassoon	Tuba

Görsel 9: Üç Farklı Orkestra Örneği

Orkestrasyon, bir bestenin estetik kaygı ile farklı enstrümanların çalabileceği şekilde yazılması ya da orkestra düşünülmeden yazılmış bestenin, farklı enstrümanlardan meydana gelen orkestralar için uyarlanmasıdır. Her enstrümanın kendine özgü fonetik bir rengi bulunmaktadır. Bu renklerin yan yana geldiğinde oluşturacağı armonik bütünlük, orkestrasyonu yapan sanatçı için önemli bir hedeftir. Bu hedef doğrultusunda eserde doğru rengin kullanılması için doğru enstrümanın

seçilmesi gerekmektedir (Sevsay, 2019). Çok sayıda orkestra örnekleri ile karşılaşmak mümkündür. Bu çeşitlilik, sanatın ifade gücü için bir zenginliktir. Görsel 9’ da örnek olması için üç farklı orkestra örneği sunulmuştur. Bu orkestra örnekleri sırası ile; Yaylı Çalgılar Orkestrası, Tahta Üflemeli Çalgılar Beşlisi ve Bakır Üflemeli Çalgılar Beşlisidir.

Kontrpuan

Görsel 10: Kontrpuan Örneği

Latince noktaya karşı nokta ya da bir yapıya karşı diğer yapı anlamını taşıyan “punctus contra punctus” ifadesinden türemiş olan kontrpuan, müziğin sanatsal ifade gücü içerisinde önemli bir yer tutmaktadır. Kontrpuanın müzikteki karşılığı bir sese karşılık bir başka ses ya da sesler şeklindedir. Barok dönemde önemli bir seviyeye ulaşan bu anlatım dili, Bach’ ın özellikler füzleri, envansiyonları, prelüdları ve süitleri ile en üst düzeye ulaşmıştır (Boran & Şenürkmez, 2010). İlk başlarda, alışageldik yapıya çok benzemeyen yapısı daha sonralarda birçok besteci ve dinleyici tarafından benimsenmiştir. Kontrpuandaki seslerin ritmik örüntüsü her ne kadar birbirinden bağımsız gibi görünse de armonik açıdan birbirine o kadar bağılı bir şekilde varlık göstermektedir. Bu da onu çok değerli kılmaktadır. Görsel 10’ de kontrpuana örnek olması için Bach’ ın do majör 1 numaralar envansiyonu yer almaktadır. Buluş anlamına gelen envansiyonlar, kısa bir etüd özelliği göstermesinin yanında Hodeir’ e (2016) göre kontrpuanın en güzel örneklerini sunmaktadır. Kontrpuanı meydana getiren sese karşı ses olgusu Görsel 10’ de işaretlenerek gösterilmiştir.

Müzik ve Dans Resimlerindeki Müziksel Öğelerin Yorumlanması

Görsel 11: Matisse Dans ve Müzik Eserleri ile Mi Majör Akoru

Matisse “bir tabloya bakarken onun neyi göstermek istediğini unutmak gerekir” diyerek eserlerinde salt biçimsel kaygı ile oluşturulmuş görsellerden ziyade, içerik yönünden sürpriz ifadelerin de tecrübe edilebileceği özel estetik yapılanmalara işaret etmektedir (Turani, 2005). Bu eserlerde de özgün yapılanma müzik ile meydana gelmektedir. Müziğin hem eşzamanlılık hem de psikoloji üzerindeki etkisinden yola çıkarak oluşturdu bu iki resimde müziksel öğeler akor, legato, staccato, orkestrasyon ve kontrpuan olarak karşımıza çıkmaktadır (İpşiroğlu, 2017). Bu müziksel öğeleri kullanırken Matisse’ in “Ben doğayı kölelik derecesinde kopyalamam. Ben doğayı yorumlamalı ve onu resmin ruhuna sunmalıyım.” ünlü sözü de farkı yapılanmalara yöneldiğini göstermektedir (Cumming, 2008). Aynı renk bütünlüğünde oluşan “Müzik” ve “Dans” resimleri için Matisse’ in müziksel yapılanmasına dikkat çekilmek istenmiştir. Bu iki resimde Matisse müzikteki üçül akorlarda yer alan üç farklı ses gibi, üç farklı renk kullanmıştır. Resimde kullanılan mavi ve yeşil akorun alt seslerini kırmızı/turuncu ise akorun üst seslerini oluşturur niteliktedir (İpşiroğlu, 2017). Bu yapılanma doğrultusunda uzman görüşleri referans alınarak ilgili renkleri seslere dönüştürerek bir akor kurulmuştur; kurulan akor mi majör akordur. Bu akor seçilirken resimlerde yer alan arka plandaki mavi, alttaki yeşil ve üstte yer alan turuncuların psikoloji üzerindeki etkisi ile, müzikteki on iki farklı tondan biri olan “mi” notası üzerine kurulan majör akorun etkisinin resimlerdeki etki ile paralelliği etkili olmuştur. Görsel 11’ de resimler ve akor detaylı bir şekilde sunulmuştur. Bu akor yerine başka akorlar da kurmak mümkündür. Burada önemli olan üç temel renkten oluşan resimlerin üç sesli akorlar ile paralellik göstermesi ve turuncu rengin, akorun üçüncü sesini temsil etmesidir. Üçüncü sesi temsil eden kırmızı/turuncu rengi en tiz ses olduğu için müzikal bir ölçü içerisinde müzikteki ezgiyi temsil etmektedir. Çünkü Erhankızı’ na (2020) göre akorun üst sesleri soprano partisine denk geleceği için ezgiyi oluşturmaktadır. Dolayısıyla ön plana çıkmaktadır. Hem fonetik hem de plastik değerler ile incelendiğinde turuncu rengin ve işlevinin öne çıktığını görebilmekteyiz.

“Dans” ve “Müzik” resimlerinin, fonetik bağlamda daha iyi somutlaştırılması için resimlerde de yer alan beş farklı figür referans alınarak iki resim için de 5/4’ lük bir ölçü içerisinde mi majör tonda örnek nota yazımları gerçekleştirilmiştir. Bu örnek nota yazımları Görsel 12 ve 13’ de detaylı bir şekilde sunulmuştur.

Görsel 12: Matisse Dans Resmi ve Mi Majör Tonda 5/4' lük Bir Ölçü ve Legato Örneği

Matisse' nin Görsel 12' de yer alan “Dans” resmindeki renkler notalar ile somutlaştırılırken her bir renk ayrı bir nota olarak ele alınmamıştır. Kırmızı/turuncu rengi melodiyi oluşturan notalar bütünü olarak değerlendirilmiş ve öyle çizimleri gerçekleştirilmiştir. Üç sesli bir eser olarak düşünülen “Dans” resmindeki melodiyi oluşturan notalar için resimde olduğu gibi alt seslerde durağan bir şekilde mavi, orta seslerde de durağan yeşil ve üst seslerde ise hareketli parlak kırmızı/turuncu rengi ele alınmıştır. Tek bir ölçü içerisinde sembolik bir ifadeyle sunulan eser, farklı tartım ve ritm kalıpları ile çeşitlendirilebilmektedir. Resimdeki renk temelli notaların yorumlanma sürecinde, stil olarak legato bir ifade yer almaktadır. Görsel okuma temelli yaklaşım ile dans eden figürlerin kollarının birbirine bağlı olması bu savı güçlü kılmaktadır. İpşiroğlu’ na (2017) göre “Dans” eserindeki dikkat çekici müziksel bir öge de kontrpuantal bir kompozisyonun var olmasıdır. Bu durum hem renk karşıtlıklarında hem de figürlerin diziliminde görünmektedir.

Görsel 13: Matisse Müzik Resmi ve Mi Majör Tonda 5/4' lük Bir Ölçü ve Staccato Örneği

Matisse' nin Görsel 13' de yer alan “Müzik” eserindeki renkler de notalar ile somutlaştırılırken her bir renk ayrı bir nota olarak ele alınmamıştır. Turuncu rengi parlak bir şekilde melodiyi oluşturan notalar bütünü olarak değerlendirilmiş ve öyle çizimleri gerçekleştirilmiştir. Üç

sesli bir eser olarak düşünülen "Müzik" resmindeki melodiye oluşturan notalar için alt seslerde durağan bir şekilde mavi, orta seslerde de durağan yeşil ve üst seslerde ise hareketli parlak kırmızı/turuncu rengi ele alınmıştır. "Dans" resminde olduğu gibi bu resimde de tek bir ölçü içerisinde sembolik bir ifadeyle sunulan eser, farklı tartım ve ritm kalıpları ile çeşitlendirilebilmektedir. Resimdeki renk temelli notaların yorumlanma sürecinde, stil olarak staccato bir ifade yer almaktadır. Görsel okuma temelli yaklaşım ile müzik yapan figürlerin kollarının birbirine bağımsız ve tek olması bu savı güçlü kılmaktadır. İpşiroğlu' na (2017) göre "Müzik" resminde de "Dans" resminde olduğu gibi renk ve figürlerin dizilimindeki karşıtlık kompozisyondaki kontrpuantal yapıya işaret etmektedir.

Bilindiği üzere sanat, sanatçının ve sanat paylaşımcısının özgür yorumudur. Bazen aynı nesnel gerçeklikteki olgulara bile öznel farklı bakış açıları getirilebilmektedir. Bu da sanatın özünün bilimdeki kadar net ifade edilemeyeceğiyle doğru orantılıdır. Özellikle biçimlendirme malzemesi farklı olan sanat dalları özünün, herkeste aynı renk ve ses ile yeniden ifade bulması kolay olmayabilir. Örneğin seslerin şekillendirilmesiyle ortaya çıkan müziğin özü, renk ve çizgilerin şekillendirilmesiyle ortaya çıkan resmin özü kadar belirgin değildir (Fischer, 2015). Buradan hareketle "Dans" ve "Müzik" resimlerini müziksel bağlamda öznel yorumlayabilmek için uzman görüşleri ile desteklenmiş sekizer ölçülük dört sesli kısa kompozisyon örnekleri tasarlanmış ve Görsel 14 ile 15' de detaylı bir şekilde sunulmuştur. Bu tasarlanma sürecinde İpşiroğlu' na (2017) göre Matisse' in resimde ışığın etkisini verebilmek için renklerle, tıpkı müzikteki akorlarla olduğu gibi oynanmalı savı referans alınarak, renkler akorlar ile düzenlenerek tekrar ifade bulmuştur. Resimler için üç temel akor yani; tonik, subdominant ve dominant akorları kullanılmıştır. Mi majör ton içerisinde tonik mi majör, subdominant la majör ve dominant si majör akoruna denk gelmektedir. Dört sesli kompozisyonda yer alan bas partisi mavi, tenor partisi yeşil, alto ve soprano partileri kırmızı/turuncu renkleri ile işaretlenmiştir.

H. UYSAL

Görsel 14: Matisse Dans Resmi İçin Kompozisyon Örneği

Matisse renk uyumlarından bahsederken hep orkestrasyon benzetmesini kullanmaktadır (İpşiroğlu, 2017). Burada da orkestrasyon olmasa da piyano nota yazımı ile dört sesli bir düzenleme sunulmuş ve düzenlemede yer alan soprano, alto, tenor ile bas sesler orkestrasyona dönüştürülebilecek niteliktedir. Matisse tarafından yapılmış çok seslilik özelliği taşıyan “Dans” resmin, müziksel kompozisyon örneği oluşturulmuştur. Görsel 12’ de “Dans” resmi ilk müziksel olarak somutlaştırıldığında beş farklı figür olduğu için 5/4’ lük bir ölçü içerisinde üç sesli olarak sunulmuş, ancak müziğin özgün bir ifade olduğunu vurgulamak için görsel 14’ de sunulan resmin müziği 3/4’ lük sekiz ölçülük bir kompozisyonda dört sesli olarak sunulmuştur. “Dans” resminde yer alan figürlerin birbirine bağlı olması müziksel anlamda legato özellik taşıdığı için, notalar legato bağı ile işaretlenmiş ve icra aşamasına rehberlik edilmiştir. Resmin, bireyin psikoloji üzerindeki etkisiyle özgür yorumlanabilmesi için, kompozisyonun yorumlama hızı için herhangi bir özellik belirtilmemiştir. Ancak moderatonun üzerindeki hızlarda yorumlanmasının uygun olacağı öngörülmektedir.

H. UYSAL

Görsel 15: Matisse Müzik Resmi İçin Kompozisyon Örneği

Müzikle yakından ilgilenen ünlü ressam Klee, çok sesliliğin resimde müzikten daha üstün olduğunu savunmaktadır. Bunun da nedeni çok seslilikte var olan zaman kavramının, resimde uzamsal bir yapıda durdurulmuş olmasındandır (Farago, 2017). Buradan hareketle 1910 yılında Matisse tarafından yapılmış çok seslilik özelliği taşıyan "Müzik" resmin, müziksel kompozisyon örneği oluşturulmuştur. Görsel 13' de "Müzik" resmi ilk müziksel olarak somutlaştırıldığında beş farklı figür olduğu için 5/4' lük bir ölçü içerisinde üç sesli olarak sunulmuş, ancak müziğin özgün bir ifade olduğunu vurgulamak için görsel 15' de sunulan resmin müziği 4/4' lük sekiz ölçülük bir kompozisyonda dört sesli olarak sunulmuştur. "Müzik" resminde yer alan figürlerin birbirinden bağımsız konumlanması müziksel anlamda staccato özellik taşıdığı için, notalar staccato noktalamaları ile işaretlenmiş ve icra aşamasına rehberlik edilmiştir. Resmin bireydeki etkisiyle özgün yorumlanabilmesi için, kompozisyonun yorumlama hızı için herhangi bir özellik belirtilmemiştir. Ancak "Müzik" resminin de "Dans" resminde olduğu gibi moderatonun üzerindeki hızlarda yorumlanmasının uygun olacağı öngörülmektedir.

Sonuç

Sanat estetik kaygı temelli bir ifade etme biçimidir. Bu ifade etme sürecinde farklı malzemeler kullanılabilir. Kullanılan malzemelerdeki çeşitlilik farklı sanat dallarının oluşmasına sebep olmaktadır. Bu sanat dallarına resim, müzik, heykel, edebiyat, mimari vb. örnek olarak verilebilmektedir. Tüm sanat dalları yaşadığı dönemden ve gereksinimlerden etkilenerek özgün sanat eserlerini ortaya koymaktadırlar. Özellikle 19. yüzyıl sonu ve 20. yüzyıl başlarına doğru tüm sanatlar dalları sınırları aşmış ve birbirlerinin biçim ve içerik özelliklerinden etkilenerek yeni özgür bir yapılanmaya başlamışlardır. Bunlara en güzel örnek resim-müzik ilişkisidir. Resim-müzik

ilişkisi ile eserlerini ortaya koyan sanatçılardan biri Fransız ressam Henri Matisse' dir. Bu araştırmada Henri Matisse' in sanatsal duruşu ve resimlerinden olan “Dans” ve “Müzik” resimlerinde yer alan müziksel öğelerin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda literatür ile desteklenen özel sonuçlara ulaşılmıştır. Müzik ile yakından ilgilenen Matisse' in “Dans” ile “Müzik” resimlerinde akor, legato, staccato, orkestrasyon ve kontrpuan gibi müziksel öğeler kullandığı saptanmıştır. Bu doğrultuda resimlerde yer alan öğeler detaylı bir şekilde incelenmiştir. Uzman görüşleri alınarak araştırmacı tarafından ilgili resimler müziksel anlamda somutlaştırılmıştır. Resim-müzik ilişkisi ile temellendirilen bu çalışmanın alana katkı sağlayacağı için önemli olduğu düşünülmektedir.

Kaynakça

- Ayaydın, A. (2016). *Çeşitli yönleriyle çağdaş sanat akımları*. Nobel Akademik Yayıncılık.
- Boran, İ. & Şenürkmez, K. Y. (2010). *Kültürel tarih ışığında çoksesli batı müziği tarihi*. 2. Baskı. Yapı Kredi Yayınları.
- Cangal, N. (2016). *Armoni*. 8. Baskı. Arkadaş Yayınevi.
- Cumming, R. (2008). *Görsel rehberler sanat*. İnkılap Yayınevi.
- Egemen, H. (2003). *Armonide çözümleme ve uygulaması*. Özgür Yayınları.
- Erhankızı, A. (2020). *Armoni rus ekolü yaklaşımlarıyla*. 2. Baskı. Eğitim Yayınevi.
- Farago, F. (2017). *Sanat* (Ö. Doğan, Çev.). 3. Baskı. Doğu Batı Yayınları
- Fischer, E. (2015). *Sanatın gerekliliği* (C. Çapan, Çev.). 4. Baskı. Sözcükler Yayınları
- Gombrich, E. H. (2007). *Sanatın öyküsü*. 5. Baskı. Remzi Kitabevi.
- Hodeir, A. (2016). *Müzikte türler ve biçimler* (İ. Usmanbaş, Çev.). 4. Baskı. Pan Yayıncılık.
- İpşiroğlu, N. (2017). *Resimde müziğin etkisi*. Hayalperest Yayınevi.
- Krausse, A.C. (2005). *Rönesans'tan günümüze resim sanatının öyküsü*. Literatür Yayıncılık.
- Lord, M. & Snelson, J. (2018). *Antik çağlardan günümüze müziğin öyküsü*. Hep Kitap.
- Lynton, N. (2004). *Modern sanatın öyküsü* (C. Çapan ve S. Öziş, Çev.). Remzi Kitabevi.
- Selişik Aksan, Ş. (2007). *Yirminci yüzyılda dans sanatı: kuram ve pratik*. Boğaziçi Yayınları.
- Sevsay, E. (2019). *Orkestrasyon çalgılama ve orkestralama sanatı*. 2. Baskı. Yapı Kredi Yayınları.
- Sözer, V. (2021). *Müzik terimleri sözlüğü*. Remzi Kitabevi.
- Say, A. (2009). *Müzik sözlüğü*. 3. Baskı. Müzik Ansiklopedisi Yayınları.
- Turani, A. (2005). *Dünya sanat tarihi*. 11. Baskı. Remzi Kitabevi.